

jednoznačně hlásí, často si osvojuje i její protireformační osten: *blažený Jan Sarkandr, hradba Moravy nerozborná, odpor-nost hereze a neposlušnost Římu rukou zkr-vácenou a ramenem spáleným potřel* (s. 38).

Pochvala patronů českých vznikala jako text se zřetelnou náboženskou funkcí. Tuto tendenci respektuje i její editor, když např. zachovává v některých případech autorovo časté psaní velkých písmen na začátku slov. Přes zmiňené směřování si čtenář může vychutnat i čistě slovesné hodnoty. Ty se zakládají především na vrstvení obrazných pojmenování, funkční archaizaci a na zvukových kvalitách textu. Schulzova knížka ukazuje, že příležitostná díla s mimoliterární ambicí mohou vyvolávat větší umělecký účinek, než jaký je jim ochotna přiznat většina akademických příruček.

JAN MALURA

František Schulmann- -Jiří Daniel aneb Osud básníka, jehož myšlenky se nepodobají dýmu

„Když čteme takové Danielovy projevy, může se nám zdát, že tu běželo o trochu nadnesený, obvykle vágní a poněkud automatický entuziasmus mladého literáta. Jiří Daniel musil však brzy sám na sobě vyzkoušet nosnost své „teorie“ v praxi. A tu dlužno říci, že se mu osvědčila, či že se on pro ni, a to je jistě hodno úcty, osvědčil: jeho entuziasmus pro pevnost, mravní čistotu, lásku, dobro za útrap internace a otrocké práce a v stále blízkosti smrti ještě zvrucněl, zniterněl, zpokorněl.“ To napsal do 2. svazku sborníku současné literatury Ohnice v roce 1947 Jaroslav Červinka.

Jiří Daniel (vlastním jménem František Schulmann) zahynul někdy na konci války, snad v březnu, snad v dubnu 1945, někde mezi koncentračními tábory, snad při transportu z Osvětimi do Bergen-Belsenu, snad při transportu ze Sachsenhausenu. Více než padesát let po smrti Jiřího Daniela vydala nakladatelství *Torst* a *Sefer* knihu jeho textů **Mé myšlenky se velice nepodobají dýmu**. Červinkův článek z Ohnice II. je prvním, který je Danielovi samostatně věnován. Právě vydaná kniha zase prvním reprezentativním souborem Danielova díla, který se oficiálně dostává čtenáři do rukou. Knihu připravil (včetně poznámek, bibliografie a rozsáhlého doslovu), myslím, že velmi pečlivě, Marek Toman. Někdy ho ovšem přílišná snaha zavedla tak daleko, že zbytečně opakuje některé údaje: např. třikrát sděluje v poznámkách, že Daniel v létě 1939 praktikoval jako medik v jičínské nemocnici, nebo rovněž třikrát opět v poznámkách uvádí, že v rodině přezdívali otci Vilémovi Bedřich a matce Markétě Bedřička. (V této souvislosti musím poznamenat, že nepřijemným překvapením je pro mne velké množství chyb v interpunkci. Snad se v tom *Torst* nebude pokoušet dohnat jiná nakladatelství.)

Jiří Daniel, jehož jméno je v povědomí dnešních literárních historiků především díky jeho účasti v Jarním almanachu básnickém 1940, patří mezi ty autory, na něž se nedostalo hned dvakrát v období kolem 2. světové války. Připravoval sice k vydání knihu básní *Jarní sad*, samozřejmě pod patronací Františka Halase, ale neměl dostatek času k tomu, aby ji mohl dokončit, neboť na ní potřeboval ještě pracovat. A v poválečném třiletí - od května 1945 do února 1948 - nebyla, z různých důvodů, možnost, aby jeho kniha vyšla. Ostatně byl vždy, i za svého života, ve stínu známějších a úspěšnějších přátel z okruhu Kamila Bednáře, po válce především ve stínu Jiřího Ortena.

Marek Toman zařadil do knihy Danielovy deníkové záznamy, rozsáhlý výběr veršů (včetně nevydané sbírky *Jarní sad*), čtyři texty, které označil jako prózy (ačkoli mají rovněž podobu - snad s výjimkou *Pondělní pohádky* - spíše deníkových záznamů, což Toman podtrhuje užitím odkazů, jimiž vysvětluje některé, především fotografické, údaje; činit to v beletrii je, myslím, nežádoucí), a výběr z dopisů, které František

Schulmann napsal svým přátelům (Zdeňku Urbánkovi, Jiřímu Ortenovi), týkají se publikování jeho textů (Václavu Černému) nebo jsou adresovány dívce, již miloval (Věře Bednářové-Škrabákové), nebo jeho příbuzným, včetně manželky, a dále jsou to dopisy, v nichž jsou zmínky o básnických osudech za války.

Kromě toho je Jiří Daniel (zpočátku používal pseudonymu Jiří Weigner) autorem několika poznámek, článků či studií a překládal z německé literatury, především z díla R. M. Rilkeho. Tyto texty Toman do knihy nezařadil.

Deníky Jiřího Daniela jsou velmi osobní (totéž platí i pro část korespondence určené Věře Škrabákové). Celé Danielovo dílo bývá - lze to vyčíst již z Červinkových vět citovaných na úvod - většinou posuzováno pod úhlem jeho pobytů v koncentračních táborech, osudem židovského básníka v době nacistického řádění. Nemyslím si, že je to nejvhodnější přístup, ale chápu, že je to lákavé (Danielův osud byl jistě velmi tragický). Značnou část svých textů napsal Daniel ještě před válkou a další část před svou internací v Terezíně a v koncentračních táborech. Deníkové záznamy ukazují, že žil jejich autor především problémy milostnými. Společenská situace je zde reflektována minimálně. Naopak tíživý vztah k Věře Škrabákové, dívce Kamila Bednáře (za něhož se také provdala), je pro Daniela prvotní. Deník je vlastně čtením o citových zmatcích muže, který je zamilován - nebo si alespoň myslí, že je zamilován - do dívky svého přítele. To samozřejmě přinášelo i problémy do vztahu mezi Danielem a Bednářem (i mezi Danielem a ostatními přáteli). Zdá se tedy, že jistá odcizenost pramenila především z nenaplněného milostného vzplanutí, které Daniel pojmenovával „láska“, ale které nebylo ze strany Věry naplněno. Deníkové záznamy a korespondence spíše svědčí o tom, že Věře dělalo dobře, když byla obdivována a opěvována: to činil Daniel vydatně a slovy velmi vzletnými. Snad si Věra s Danielem jen hrála, avšak z tohoto vztahu mohla vznikat u Daniela tak silná akcentace humanismu i mravní čistoty, o níž psal už Červinka.

V Danielových textech je nepochybně mnoho nadneseného, vágního i mnoho literárství. Vzory jsou evidentní: milovaný Rilke, z našich autorů zcela jistě neurgický na Daniela působící Orten, z něhož přejímal - spíše než od Wolkeru - přístup ke světu a věcem. (I Danielovo křesťanství, tolik proklamované, zdá se, trpělo absencí prožitku a bylo značně vágní.) Leitmotivy Ortenova díla značně korespondují s leitmotivy díla Danielova (otevřený hrob, pád, věci, motiv malých, malých básně apod.). Myslím, že celá Bednářova skupina byla dosti uzavřená. Přesto to byl právě Daniel, který ve svých denících píše s despektem o Bednářově povýšenectví, sebestřednosti či myšlenkové neujasněnosti (opět mnoho z tohoto despektu pramení ale z neurgického vztahu k Věře a tím pádem i ke Kamilu Bednářovi). Sám Daniel se však nedopracoval k jasnějším formulacím, nebyl mu k tomu dopřán klid ani čas.

Otázky mravní čistoty jistě souvisely u Daniela s tím, že miluje dívku svého přítele. Ale ani vztah s další ženou, s Julií Adamovou, s níž se v roce 1941 oženil, nebyl prost těžkostí. Na klid v tomto směru byl patrně Daniel příliš složitou osobností (nebo nevyzrálou). Teprve nebezpečí smrti, teprve vystavení problémům existenciálním ho přivedlo k tomu, co dlouho hlásal teoreticky: život je obětování se, odevzdání se, život je láska, žena, dítě, být někomu nápomocen. Pomohla mu k tomu nevlastní dcera, dítě z prvního manželství jeho ženy; měl pocit, že je tu pro ni. Snad našel odpovědnost. Konečně pak přestal Daniel nakládat se slovy láska, milovat, navždy atd. jako žonglér s míčky, jako mladý muž, který chce o citu přesvědčit především sám sebe, jako muž, jehož vnitřní svět je nepevný, rozkolísaný. Učil se nakládat se slovy, zvažovat je, vážit je, vážit si jich, odkrývat „panenství slov“. Toto panenství se ovšem setkávalo s „nahou kůží slov neslychaných“. A tak tedy: „Slova tichá / jako dech růže / jemnější / než paže dívek / jsou podobná hoře nesmírné / a hořem nesmírným / je jejich nevysovění.“ (Což je rovněž značně ortenovský motiv. S tím srovná Halasovo: „Nejvyšší, čeho básník může dosáhnouti, je mlčení.“) Nebo: „Slova zachycují / pád, /

jež zachytit / jim není dáno.“ Je to zruďné, ale Danielovi k tomuto uvědomění pomohla válka. Pak už nemusel psát, protože své básně žil. Na rozdíl od Ortena, který tímto stadiem už neprošel a žil svými básněmi. Daniel jde tak daleko, že napíše: „V zásloví mém / čeká slovo. (...) Reč je zavalena.“ Postupně se začal propracovávat až k halasovské úctě ke slovu. Četba některých stran je bohužel pro jejich jednostrannost dosti nudnou záležitostí: mám na mysli některé pasáže z deníků a především dopisy adresované Věře. Nejsem si jist, zda je jejich otištění vhodné a zda neměl editor učinit přísnější výběr. Čte-li slova lásky nezaujatý, cizí („nezamilovaný“) čtenář, ocitá se v prostoru, kam nemá mít přístup. (Otázkou je, do jaké míry byla zamilovaná právě Věra Škrabáková, do jaké míry byla ona tou vhodnou adresátkou; mnohé z toho adresoval Daniel vlastně pouze sobě.) Ale to je věčný problém související s vydáváním soukromé korespondence. Nemyslím si, že z Danielovy tvorby toho mnoho přežije: Orten vyjadřoval totéž a velmi podobně - v tom nelze těch více než padesát let smazat. Přesto je dobře, že tato kniha vyšla. Jsou tu silné jednotlivé verše, např.: „A přece / každý den / počiná jinovatku / na starých dubech / a osamělými kroky / po silnicích.“ (Jednoho rána) Nebo: „Má mateřština zná je / všechna ta slova mlčení.“ (Báseň) Občas jsou to i celé básně, např. Verše (Jak skvělé vzteky...).

Danielovým údělem asi bude stát za Ortenem, Bonnem, Blatným. Tím, že zůstává za nimi a jeho tvorba byla tak dlouho zakryta a zamlčena, měl Daniel, resp. jeho dílo, zároveň větší možnost než např. Orten vyhnout se mnoha schematickým interpretacím. Nečínme to ani teď. Jeho verše zůstávají i nadále svědectvím člověka z „časů kamene“.

MICHAL BAUER

Tón ne!

Knížku sebraných esejí **Petra Kofroně** nazvanou podle jednoho textu **Tón ne!** vydalo nakladatelství Host. Některé eseje vyšly v časopise *Ticho*, jiné už dříve v knížce *Hudba na pomezí* (Panton 1991), další v rámci *Konzervy Na hudbu, Opus musicum, etc.*, viz Ediční poznámku. Autor je dirigentem a dramaturgem známého souboru *Agon* zabývajícího se interpretací soudobé vážné hudby a šéfem plzeňské opery, též skladatel.

Když jsem četl eseje jako *Esoterismus* (ten pokládám za nejslabší) nebo *Jak psát*, moc nadšen jsem nebyl, i když v případě konstruované hry pojednávané ve „*Jak psát*“ bych si měl říci „proti gustu žádný dišputát“. Tvrdím, že z té jaksí masité studenosti je mi poněkud nevolno.

Ne každá hra obnáší i hravost ve smyslu hravosti, jak si ji představuji já. Při dalším zkoumání knížky mne Kofroně postupně přesvědčoval víc. Což by koneckonců měl dobře umět, když je ten dirigent, že. Nejde ani tak o duchaplné a vcelku brilantní texty, jako je *Estetika hudebního minimalismu* nebo *Dvojí pojetí masky*. První jsem znal už ze zmíněné pantonské brožury a druhý, ač kratičká, je podle mne prostě výborný.

Jde o ty manifestační a teovitě působící, např. *Esoterní program HS*, *Dvanáct omylů Karla Poppera* či *Kulturní revoluce a soudobá česká hudba*. Zpočátku jsem se nad nimi ošíval, ale pak jsem si musel povolit přiznat, že to nejsou pouhé provokace. Četl jsem je opakovaně, protože mi to nedalo, nechtěl jsem ta lomítka (např. na str. 110-117) upozorňující na odlišnou optiku jen tak odbýt s tím, že bych měl pocit, že asi tak 50 % tvrzení u mne vyvolává souhlas a druhá polovina silně pochybnosti. Někde Kofroně skoro volá po novém duchovním sjednocení.

Každý průměrný intelektuál na to může poznamenat, že jde o pochopitelný stesk, neboť „rozpad jednotné viděného světa“ pod kuratelou plurality není věcí, která by se dala snést jen tak. Alespoň v Evropě, a zejména ve Evropě střední, generace braly rozum (či co to) v prostředí křesťanské ideologie, vymezující se proti monoteistmu islámskému a mudrující se siamské srostlici s judaismem, takže tato duchovní fylogeneze možná se dnešním stavem nepočítala,

můžeme ovšem také teleologicky minit, že počítala.

Každý biolog ví, že slepé cesty v evoluci jsou pravděpodobně mnohem početnější nežli ty (dočasně) smysluplné. Příroda je jistě nesmírně krutá, ale lidská vynalézavost předčí náhodnou krutost přírody záměrným hromaděním „zla“ a zášti, o čemž jistě jsou všechna velká náboženství kromě buddhismu. V hlavě XVI eseje *Tón ne!* Kofroně mimochodem konstatuje pozitivní smysl dezintegrace. Podstatou jeho názoru (a to přímo ezoterních) zřejmě je, že dezintegrace nevede, ale musí být předstupněm nové integrace, nové duchovní jednoty. Naznačuje, že to není cesta pro každého, neboť lid (nepostradatelný hybatel demokracie už z etymologického pohledu) je ovládan nízkými demony. Kofroně má pravdu, když banalitu, vlezlou agresivní reklamu nebo diktátorský vynucovaný konzum odsuzuje. Chce proti nim postavit prostředí zniternělé, duchovní, jisté především zocelené dezintegrací a kabelákovsky či kvantově skákavé z úrovně do úrovně. Mimo jiné by se tak ospravedlnila dnešní izolace některých umělců, kteří nejsou dostatečně „atraktivní“, „zajímaví“, „sdělní“ atp. A nevidí důvod, proč by měli být. Není jistě první, koho napadlo, že koneckonců nejlepší je o nejdůležitějších věcech pomlčet.

Nejpůvodnější věci mohou být skutečně ty, o kterých vůbec nevíme (domnívám se, že nejpodstatnější ty, o kterých si myslíme, že o nich nevíme), ale Kofroně si je vědom i čehosi, čemu se říká někdy oidipovský efekt spočívající v tom, že věci se nemohou stát, ale když o nich budeme neustále mluvit, **nastanou**. Nebo když si je necháme věštit. Všechno je to vlastně literatura, která pohltila hudbu, což je dobře, ježto „...kdo myslí na budoucnost hudby, měl by paradoxně napomáhat zničení hudby“. (Obrana hudby proti posluhačů). A to nejlepší, co můžeme s Kofronovou knihou udělat, je hodit ji do ohně (viz *Logos*, ročník 8, číslo 2, str. 112). Ale teprve tehdy, až (ještě - Už!) ji budeme mít rádně přečtenou.

Napadá mě prostá myšlenka: proč by nemohlo předvedecké myšlení být velmi blízké postvedeckému? A méně příjemná: kdo zaručí, že to, co vypadá jako cirkumpolární či ekvatoriální spojení, není ve skutečnosti odskokem ze zbabělosti nebo alespoň z pohodlnosti?

PETR HRBÁČ

Na křídlech supů

Brněnské nakladatelství Host má již na svém kontě celou řadu titulů, mezi nimiž tvoří práce začínajících autorů netradičně vysoké procento. Je sympatické a hodné obdivu, že v této z komerčního hlediska jistě zcela neprozíravé činnosti v Hostu stále pokračují. Mezi knihy, které na svých hrbelech nedávno na trh vynesly další neetablované autory, patří také pohádkově laděná prozaicko-básnická skladba studenta pražské filosofické fakulty **Pavla Hájka** (1977). Knížka má výstižný název **Kráska a Netvor** a text v ní je doprovázen souznějícími perokresbami Petra Štefka, který s jemnou ironií spojil leckdy i špetku morbidity.

Rozsahem strohé dílko (89 autorských stran) je členěno do šedesáti subtilních kapitol, v nichž se pozvolna rozvíjejí dvě zásadní linie zápletek (mluvit o souvislejším ději by bylo nepřiměřené). Tyto linie zprvu plynou vedle sebe a na vypravěčském poli se střídají - jedna v 3. osobě, druhá v ich-formě - v závěru se pak protnou. V klasické narativní formě sledujeme příběh vyrůstající ze základů známé pohádky o krásce a zvířeti, kterým se v první osobě proplétají stísněující epizody umístěné do byrokratické a odlidštěné nadčasové současnosti (cit nebo sdílení jsou například zastupovány pouhým zájmem o cizí neštěstí jako o jeden ze způsobů zábavy: „*Páni, to by bylo něco, vidět mrtvolu na vlastní oči!*“).

Setkání a následný křehký vztah Krásky a Netvora, na jehož prokletí má nepříznivý osud vinu jen z části a pro nějž daleko horším zlem mu byla tupá lidská zloba, provází autor bohatostí metafor a pohádkově poetickým jazykem vůbec. Pouhé „milé básnivosti“ ale text podvědomě není. Rovina moderní reality působí naopak mistry až odpudivě a danému prostředí se přizpůsobuje ta-